

ZAMONAVIY NEMIS YOSHLAR LEKSIKASIDAGI SINONIMLAR VA
ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Saidova Durdona Akrom qizi
O'zMU Xorijiy filologiya fakulteti
Nemis filologiyasi kafedrası o'qituvchisi
saidova-durdona@mail.ru

Abstract: This article discusses the concept of youth lexicon in contemporary German, the synonyms and their types found in this lexicon, and the semantic properties of synonyms in the German youth lexicon.

Keywords: youth lexicon, sociolinguistics, synonyms, jargon, vulgarism, neologism

Аннотация: В данной статье рассматривается понятие молодежной лексики в современном немецком языке, встречающиеся в этой лексике синонимы и их виды, а также семантические особенности синонимов в немецкой молодежной лексике.

Ключевые слова: молодежная лексика, социоллингвистика, синонимы, сленг, вульгаризм, неологизм.

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirgi zamon nemis tilida yoshlar leksikasi tushunchasi, ushbu leksikada uchrovchi sinonimlar va ularning turlari, nemis yoshlari leksikasigi sinonimlarning semantik xususiyatlari haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: yoshlar leksikasi, sotsiolingvistika, sinonimlar, o'zlashtirma so'zlar, jargon, vulgarizm, neologizm

Zamonaviy nemis tilida yoshlar leksikasi (Jugendsprache) dinamik va doimiy o'zgarib turadigan lingvistik registr bo'lib, psixolingvistik jihatdan ushbu til yoshlarning o'zligini ifoda etish usullaridan biri hamdir. Ushbu maqolada hozirgi nemis yoshlar leksikasidagi sinonimlar ko'rib chiqilgan bo'lib, bunda yoshlar o'zlarining shaxsiyatlarini ifodalash va ijtimoiy rishtalarni mustahkamlash uchun tildan ijodiy foydalanishlarini, ushbu til hodisalarining paydo bo'lishi, qo'llanilishi va ijtimoiy ahamiyatini yoritib beradi.

Yoshlar leksikasi ma'lum yosh darajasidagi yoshlarning turli xil guruhlari tomonidan turli xil davrlarda qo'llanilgan yoki qo'llanib kelinayotgan so'zlar yoki iboralarni tashkil etadi. Zamonaviy yoshlar leksikasi tadqiqotlarida birinchi bo'lib mashhur tilshunos olim Helmut Henne sotsial-psixologik kategoriyalarga asoslangan aspektni qo'lladi va bu aspekt mazkur tadqiqotlarning keyingi rivojlanishi uchun juda muhim ahamiyat kasb etdi. *Helmut Henne yoshlar leksikasini faqatgina yoshlargagina xos bo'lgan maxsus og'zaki va yozma holdagi uslub sifatida baholagan.* [1;200.] Bugungi kunga kelib esa Peter Schlobinski, Gaby Kohl, Irmgard Ludewigt kabi olimlar

tomonidan kompleks til registeri sifatida qaralmoqda. [2;12.] Shuni ta'kidlab o'tish kerakki, bunday leksikani butun dunyo bo'ylab ko'plab tillarda kuzatish mumkin. Ushbu leksika odatda teng yoshlilar o'rtasida qo'llaniladi hamda bunda yangi so'zlar odatdagidan ko'ra juda tez tarqaladi.

Nemis tilida so'zlashuvchi yoshlar leksikasi so'z boyligida sinonimlar va dubletlar salmoqli o'rin tutadi. Yoshlar leksikasi yangi so'zlar orqali boyib borishi bilan mazkur leksikada uchrovchi o'zaro sinonim so'zlar soni ham ortib boradi. Yoshlar leksikasida uchrovchi sinonim va dubletlarni yasash, paydo bo'lish usuliga ko'ra bir necha turlarga bo'lish mumkin. Ulardan asosiylarini quyida ko'rib chiqamiz.

1. Standart – substandart sinonim juftliklar. Bunday sinonim juftliklar yasashiga ko'ra bir vaqtning o'zida standart va substandart tildan kelib chiqqan bo'ladi: *Zigarette: Kippe, Hand: Pfote, Geld: Kohle: Knete: Moos, urinieren/ regnen: pissen/ schiffen* va boshqalar. Bunday juftliklar substandart tilga xos qismi ko'pincha metafora usulida orqali vujudga keladi va so'zlovchining tashqi muhitga bo'lgan ichki munosabatini ifodalaydi. Ular ko'p hollarda kompositada va frazeoleksemalarda yasaladi. Yoshlar leksikasida uchrovchi bunday sinonimik juftliklar sifatida *Gitarre: Klampfe, Musik: Mucke* kabilarni keltirishimiz mumkin.

2. Substandart uchun standart tildagi so'zning qo'llanishi. Bunda substandart tildan kelib chiqqan so'z yoki ibora uchun sinonim tariqasida standart tildagi yoki ilmiy tildagi so'z qo'llaniladi. [3;399] Masalan, *das ist der Hammer: der Axt* yoki salbiy ma'noni beruvchi signal so'z *null!* uchun boshqa variantda *zero!* ishlatiladi. Bunda ba'zida hazil tarzida qo'llanuvchi dubletlarni ham keltirish mumkin: *Vorab – tape: Vorab – zelluloidspulenkopie.*

3. Vulgarizmlar. Mazkur nuqtada aniq, o'z ma'nosidagi va ko'chma ma'nodagi vulgarizmlar o'zaro farqlanadi. Aniq ma'nodagi vulgarizmlar o'rnida ko'pincha evfimizmlar (Euphemismen) (*Abort: Scheiβhaus*) yoki ilmiy tildagi so'zlar, tushuntirishlar keladi (*Samen: Wixe*). Ko'chma ma'nodagi vulgarizmlar o'rnida sinonimlar qo'llanilganda baholashni bildiruvchi so'zlar (*schlecht: scheiβe: kacke*) va shuning bilan birga mavhum so'zlar ham qo'llaniladi (*Angst: Schiβ, Betrug: Beschiff*).

Yoshlar o'z tilida individuallik va ijodkorlikka intiladi. Sinonimlar ifodani o'zgartirish va monotonlikdan qochish usulini ta'minlaydi. Turli xil sinonimlardan foydalangan holda, o'smirlar ma'no yoki konnotatsiyadagi nozik farqlarni ta'kidlashlari va shaxsiy o'ziga xosligini ta'kidlashlari mumkin.

Sinonimlar ham turli yosh orasidagi guruhlariga xos bo'lishi mumkin. Turli ijtimoiy guruhlar ichida ma'lum so'zlar yoki iboralar tegishlilik va o'ziga xoslikni bildirish uchun xizmat qiladi. Shuning uchun ma'lum bir sinonimdan foydalanish ijtimoiy mavqe yoki guruhga a'zolik ko'rsatkichi bo'lishi mumkin.

Yangi sinonimlarning paydo bo'lishiga media landshaft, ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar sezilarli ta'sir ko'rsatadi. So'z va iboralar tez tarqalib, yoshlar madaniyatiga

"ZAMONAVIY TILSHUNOSLIK VA TARJIMASHUNOSLIKNING DOLZARB MUAMMOLARI" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

ta'sir qiladi. Pop madaniyati, musiqa va internet memlari yangi lingvistik shakllarni yaratish va tarqatishga yordam beradi.

Yoshlar tilida turli ma'no va bo'yoqdorlikka ega bo'lgan ko'plab sinonimlar mavjud. Bu sinonimlar yoshlar uchun mavjud bo'lgan ifoda va ijodiy imkoniyatlarning rang-barangligini ko'rsatadi:

- Ijobiy ma'noda: „cool“, „krass“, „mega“, „nice“, „geil“, „episch“
- Salbiy ma'noda: „scheiße“, „kacke“, „uncool“, „cringe“, „fail“
- do'st/dugona: „Bro“, „Digga“, „Mate“, „Homie“, „Babe“
- rohatlanish: „chillen“, „abhängen“, „feiern“, „gönnen“

Yoshlar tilidagi sinonimlar ko'pincha qisqa muddatli bo'ladi. Bugun mashhur bo'lgan so'z ertaga modadan chiqib ketishi mumkin. Bu tebranish yoshlar tilining dinamikligini va yangi tendentsiyalarga doimiy moslashishni ko'rsatadi. Sinonimlar turli qiymatlarga ega bo'lishi mumkin. Ba'zi so'zlar ijobiy ma'noni anglatadi, boshqalari esa salbiy yoki neytral. Bu farqlar o'smirlar o'rtasidagi ijtimoiy dinamikani tushunish uchun muhimdir.

Hozirgi zamon nemis yoshlari leksikasiga chet tilidan o'zlashgan so'zlarning o'rni katta bo'lib, yoshlar leksikasiga ingliz tilidan o'zlashgan so'zlarning sinonimlik xususiyati haqida so'z yuritganda aytish mumkinki, yoshlar leksikasidagi ingliz tilidan o'zlashgan so'zlarni ikki katta guruhga bo'lish mumkin: kundalik so'zlashuvda qo'llanuvchi oddiy so'zlar va ilmiy jargonlar. [4;156] Yoshlarning kundalik so'zlashuvda ko'p qo'llanuvchi o'zlashma so'zlar ko'pincha tor doiradagi semantik o'lchovga ega bo'ladi. Lekin shu bilan birga ular nemis tilidagi aynan shu ma'noni beruvchi so'zlar bilan sinonimlik xususiyatiga ega bo'ladi. Bunday so'zlar ko'pincha sotsial-stilistik belgilarga ega bo'ladi. Chet tilidan o'zlashgan kundalik turmushda ishlatiluvchi va maxsus jargon sinonimlar anglisizmlarni tadqiq qiluvchi olimlar tomonidan „Luxus-Lehnwörter“ deb ataladi. [5;188] Bularga qo'shimcha tarzda aytish mumkinki, yuqoridagi kabi so'zlar so'zlovchi tomonidan ichki xohish, orginallik va fikrni ifodalashdagi tilga xos bo'lgan turfa xillik namoyon etish uchun ham qo'llaniladi. Ushbu sinonimlarni mana shu jihatdan yondashgan holda tadqiq etilganda, ularning bir til ichida paydo bo'luvchi neologizmlardan farqi qolmaydi.

Yoshlar tilidagi sinonimlarni o'rganish tilshunoslikning turli sohalari bo'yicha aktual tadqiqotlarni talab qiladi va qimmatli fikrlarni beradi:

- Sotsiolingvistika: Ayrim sinonimlarni tanlashga qanday ijtimoiy omillar ta'sir qiladi? Ular shaxsiyatni yaratishga qanday hissa qo'shadilar?
- Leksik semantika: Turli sinonimlarning ma'no turlari qanday farqlanadi va ular o'rtasida qanday semantik munosabatlar mavjud?
- Til o'zgarishi: yangi sinonimlar qanday paydo bo'ladi va tarqaladi? Qanday qilib ular yana iste'moldan chiqadi?
- Psixolingvistika: sinonimlar miyada qanday qayta ishlanadi? Sinonimlarni qayta ishlashda yosh va ijtimoiy guruh rol o'ynaydimi?

"ZAMONAVIY TILSHUNOSLIK VA TARJIMASHUNOSLIKNING DOLZARB MUAMMOLARI"
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

Nemis yoshlar tilidagi sinonimlar tahlili bu til yoshlarning ijodkorligi va dinamikligini ko'rsatadi. Yoshlar o'zligini ifodalash, ijtimoiy rishtalarni mustahkamlash va boshqa guruhlardan ajralib turish uchun tildan foydalanadilar. Ushbu hodisalarni o'rganish tilshunoslik uchun yangi istiqbollarni ochadi va tilning jonli va doimiy o'zgaruvchan tizim sifatida qanday ishlashini ko'rsatadi. Yoshlar tili zamonaviy jamiyatda tildan foydalanish bo'yicha qimmatli tushunchalarni berishda davom etishi mumkin bo'lgan qiziqarli tadqiqot sohasi bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Henne H. Jugend und ihre Sprache. Darstellung, Materiellen, Kritik. Berlin/New York. 1986.
2. Schlobinski P., Kohl G, Ludewigt I. Fiktion und Wirklichkeit. Opladen, 1993.
3. Androutsopoulos J.K. Deutsche Jugendsprache. Untersuchungen zu ihren Strukturen und Funktionen. Frankfurt am Main; Bern; New York; Paris; Wien, Lang, 1998.
4. Gloy K.B., Cailleux H.J.M. Bericht zum Zusammenhang von sozialen Wandel und Sprachwandel. Rehburg, 1985.
5. Ehmann H. Neues Lexikon der Jugendsprache. München, 1996.
6. Turdialiyeva, S., & Jalolova, S. (2024). INTEGRATED METHODS IN MODERN LANGUAGE TEACHING. Builders Of The Future, 4(04), 322-329.
7. Jalolova, S., & Turdialieva, S. (2023). THE EFFICIENCY OF USING DIFFERENT MODERN METHODS IN LANGUAGE TECHING. Builders Of The Future, 1(01).